

Rudolf Brajičić

LAIK I SVIJET

Crkva je od laika poslije Koncila očekivala pomoć za svoj hijerarhijski dio i za svijet. Hijerarhijski dio Crkve i svijet — dvije su, dakle, točke očekivanog polariziranja laičkih snaga. Jednoj laik treba da se priklanja u ime krsnog poslanja. To je svijet. Dragoj pak, prema potrebi, treba da se stavlja na raspolaganje. To je hijerarhijski dio Crkve.

Čini se da se u postkoncilskom vremenu gubi ravnoteža u toj polarizaciji. Možda je to došlo neočekivano, ali je stvarno. U postkoncilsko se vrijeme više piše i raspravlja i veće zanimanje vlada za uloge laika u hijerarhijskom dijelu Crkve, za koje nemaju sakramentalno poslanje nego za uloge laika u svijetu, za koji imaju takvo poslanje.

Već se oko sedamdesetih godina prestaje pisati o teologiji laika, koja, raspravljajući o laiku, podjednako pretresa o svim njegovim dimenzijama, pa se prelazi na pisanje i raspravu o „instanci laika“, o „ministerijima laika“ itd. O njihovim ministerijima govori se u „*Motu proprio*“ Pavla VI. *Ministeria quaedam* iz god. 1972. Tim se pitanjem bavi i njegova egzortacija *Evangelii nuntiandi*.

Nabrojimo letimično još neke crkvene subjekte koji se bave tim istim pitanjem: plenarno zasjedanje francuskih biskupa u Lourdesu 1973., azijski kolokvij o ministerijima u Hong Kongu 1977., Njemačka biskupska konferencija 1977., Talijanska biskupska konferencija iste godine, naši biskupi o uspostavi trajnog đakonata uzetih iz redova laika itd. O tome se pišu knjige. Te teme ispunjavaju stranice časopisa. P. Schillebeeckx se i lani spori s Kongregacijom za nauk vjere o tome da li tradicija dopušta grupi laika da u nedostatku svećenika odabere jednoga između sebe koji bi predsjedao Euharistiji. A znamo koliko neke žene žele biti zaređene.

Dobro je da se o svemu tome piše, raspravlja i da se pročišćavaju pojmovi. Znak je to koliko bi se željelo da se pojačaju hijerarhijske snage u Crkvi radi bolje, svestranije, suvremenije, elastičnije i zrelije pastorizacije. No, nije to dobro

V

ako se zanemaruje ona druga dimenzija laika, ono njihovo krsno poslanje da djeluju u svijetu kao Kristovi svećenici, proroci i kraljevi. Još je manje dobro ako je to znak bijega naših laika od apostolske odgovornosti suživota sa svijetom ili zatvaranje Crkve u samu sebe i svoje probleme, a napuštanja otvorenosti prema svijetu. Htjeli bismo stoga posvijestiti i prosvjetliti tu odgovornost naših laika prema svijetu.

Laicima je vlastita svjetovna narav. Ona je njihova osobina. Koncil to ističe u odnosu prema klericima i redovnicima, čija je vlastitost obavljanje svećeničke službe i život prema zavjetima. Time je upozorio na granice pojedinih zvanja u Crkvi: na laike spada da se bave svjetovnim zanimanjima, na klerike da obavljaju svetu službu, a na redovnike da svjedoče duh blaženstava, jamačno, na vidljiviji način nego što su to pozvani laici i klerici.

Svijet kao isključivo mjesto laika - što je to?

Univerzum stvorenih stvari! Ne u smislu grčke misli o kozmosu, koja svijet smatra zatvorenim u sebi s panteističkim cikličkim obrtanjem prirodnih pojava prožetih ljepotom i nužnošću, nego u smislu starozavjetnog vjernika, koji svijet proživljava svjedokom Jahvinim (Ps 19,2; 145, 10; 89, 6), koji u svijetu nailazi na ruku i prste Jahvine (Ps 19,6; Post 8, 22), koji u svijetu otkriva trajno Božje djelovanje. Tako shvaćen svijet u dimenzijama Božje prisutnosti, Božjeg djelovanja i njegova prožimanja jest sakrament susreta s njim. Određujući laiku svijet za prostor njegova životnog kretanja, Koncil ga orijentira prema onoj točki iz koje se širi val njegova spasenja, njegova posvećenja, njegova dnevnog usavršavanja, ukoliko to posvećenje treba da se obavi životnim čovjekovim zanimanjem.

Kao Božje djelo svijet je dobar (Post 1, 10. 12. 18. 25). To znači daje u odnosu prema čovjeku u sržnom pitanju čovjekova razvoja kroz prostor i vrijeme k posljednjem stadiju čovjekova bitka kao ostvarenja vrhunca čovječstva takav da se čovjek po njemu može ostvariti prema svojoj idealnoj slici. Na dnu svijeta i svih stvari u njemu upisano je obećanje čovjekove sretne budućnosti. Čovjek ne živi u svijetu kao u kući, ni sa stvarima kao putnik s kovčezima na putovanju. On *sebe* živi kroz stvari i kroz svijet. Po njemu dolazi do svijesti sama sebe i po slobodnom obdjelavanju svijeta ostvaruje razvoj svojega duha. Čovjek nije ono što jest, nego ono što tek treba da bude. Njemu je bitno zbiti se, a to može samo u kontekstu sa svijetom, sa stvarima. Svijet i stvari u njemu pripadaju njegovoj bti, ali su nužni da se on može zbiti i ostvariti kao čovjek. Oni bitno pripadaju tome čovjekovu zbivanju i budući da su takvi da se po njima čovjek kao čovjek doista može zbiti, dobri su, oni su obećanje, čovjekova nada. Zato ih čovjek ne promatra kao nešto što je izvan njega naprosto, nego kao nešto čime je čovjek iznutra povezan. U tom smislu za čovjeka vanjski svijet ne postoji kao kakva kutija u kojoj bi on bio. Svijet za čovjeka postoji kao mreža odnosa, kao potencijal njegova zbivanja, kao element prisutan u njemu samom, ili kao mogućnost i zov na razvoj, ili pak kao ostvarena ta mogućnost. Moderna filozofija puna je takva gledanja na svijet. Za Husserla je svijet „svijet života” i „horizont života”. Heidegger ga shvaća „egzistencijalnom datošću našega tubitka”. Jaspers ga definira kao „stvar za čovjeka”, koja je izvan njegovih granica, ali koja ga određuje. Za Sartrea je svijet mogućnost da se čovjek projicira autentičnim i stvaralačkim činom. Camus se otvoreno ateistički izrazio na isti način: „Ja sam sretan u ovom svijetu, jer je moje kraljevstvo od ovoga svijeta.” Wittgenstein zaoštrava pojam svijeta u smjeru čovjekova zbivanja po svijetu: „Svijet je cjelokupnost događaja (zbiva-

nja), a ne stvari." Svim je tim izričajima iskazana biblijska slika o dobroti svijeta za čovjeka, ali odsječena od Transcendencije i tako osakaćena.

Svijet kao dobrota nije neograničen i neprolazan. On je putnik, kao i čovjek, i njegovo lice prolazi. Doživljaj prolaznosti njegova lica može zavarati i poticati na bijeg od svijeta. Uzakoniti taj bijeg značilo bi uzakoniti bijeg od vlastita razvitka, napokon, od sama sebe. Toliko bijeg iz svijeta razara čovjeka.

Sve je to tako, ali se razmišljanje o svijetu time ne završava. Treba još razmotriti svijet kao povijest.

Povijest mu je pak tužna i žalosna. Budući da je svijet za čovjeka, on ne može imati svoju povijest neovisno o čovjeku. Njegova je povijest ona čovjekova. Ako se čovjek zbiva po svijetu i stvarima u njemu, i svijet se i stvari zbivaju po čovjeku, uzdižu se u čovjekovo povijesno područje. U tom svjetlo-čovjekovu povijesnom hodu odmah na početku došlo je do pada, do grijeha, do pronevjere svijeta i čovjeka, došlo je do izvornoga grijeha. Svijet je, uza svoju dobrotu, i napast za čovjeka da posrne skupa sa svijetom. I' posrnuo je i nakon toga neprestano posrće, što i svijet i čovjeka čini zlim. Povijesne prilike u svijetu nisu dobre, nego zle. Prisutnost je grijeha u svijetu trajna. Iako ta prisutnost nije posvudašnja, kao osobna krivnja ne inficira sve i svakoga; ipak je napastovanje svijeta na grijeh posvudašnje, potencirano slabošću i grešnosću čovjeka iznemogla da čini dobro. Povijest svijeta i čovjeka jest povijest zavođenja i grijehenja. Tako ne bi trebalo nužno biti, ali tako jest. Tako Božja Riječ sudi svijet. Sinoptička tradicija predstavlja Božje kraljevstvo oslobađanjem od kraljevstva Zloga (Mt 12,28 i par). Stane se u svijetu, prema sinoptichria, naširoko očituje u opiranju Evandelju, Isusu i apostolima (Mk 1,12 i 4,19). Prema Pavlu, i rimski i židovski svijet potpali su i neprestano potpadaju pod Božju srdžbu (Rim 1,16; 3,21—26). Ivan je najenergičniji u isticanju raspada svijeta zbog grijeha. Svijet, prema njemu, više voli tamu nego svjetlost (Iv 3,19), slabi istinu, položen je u laž (Iv 8,32—36). Zli je gospodar svijeta (Iv 12, 31). U povijesnom zbivanju svijeta naziru se crte Antikrista (Iv 4,1-3).

No to nije sva povijest svijeta. Svjetlost je došla na ovaj svijet i sišla u njega. U nj je sišla Božja Riječ, osobno u slici samoga svijeta, u slici tijela grijeha i u tom se svijetu može susresti (Iv 1,14). Tmine su svijeta rasvijetljene svjetlom uskrsnuća. Grešnici su otkupljeni. Otkupljen je i grešan svijet u Kristu i po Kristu, a to znači da je čovjeku kroza svijet i u grešnoj situaciji omogućeno povijesno uzdizanje u Duhu u Krista. Time grešan svijet nije prestao, ali je dana mogućnost nadvladavanja njegovih grešnih oblika i razaranja slike grijeha u svijetu, na što se odlučuju učenici Kristovi, a to se postiže ne bijegom iz svijeta, nego življenjem u njemu i susretanjem s Kristom u svim mogućnostima svijeta kao prilikama za postizanje vrhunskog dometa vlastita rasta.

Tu, u taj prostor povijesnog dualizma grijeha i kreposti smješteno je dnevno zbivanje laika da se obdjelavanjem svijeta i radom na njegovoj preobrazbi diže k punini čovjeka i kršćanina. Na tom treba inzistirati, na tom uzdržavanju i preobrazbi svijeta, gajenju vremenitih vrednota. Borba za krepost i Krista ne vodi se u zrakopraznom prostoru, nego se provodi povijesnim zbivanjem koje se ovršava kroza svijet i svjetovne stvari, kako smo već prije rekli.

Zbivanjem kroza svijet i svjetovne stvari kršćani stvaraju povijest. To je povijest Božjega naroda, povijest njegovih vidljivih zbivanja. A budući da se ona zbiva kroza svijet i svjetovne stvari - ekonomiju, prosvjetu, kulturu i ostalo - ta mu

je povijest zajednička sa svim ljudima, pa i s onima koji nisu vjerniji. *Tema katoličke ekonomije, katoličke znanosti, katoličke tehnike ni katoličkog športa. Na području ljudskih vrednota sve je ljudima kao Božjim stvorovima zajedničko. U tom smislu nema ni katoličke povijesti.

Ipak, sve su stvorene vrednote koje su zajedničke svim ljudima otvorene prema vrhunaravi i Krist ih je prema sebi usmjerio i ugradio u sebe. Zato vjernici svoje povijesno zbivanje usmjeravaju prema Kristu i u njega ugrađuju. Pod tim vidom intencionalnosti vjernika i pod vidom njihova vjerničkog samoostvarivanja kroz te ljudske stvorene vrednote u Kristu, postoji, iako ne katolička povijest, a ono povijest katolika, povijest Božjega naroda, ispisana njegovim dnevnim zbivanjima u svijetu, u kući i na radnome mjestu. Laike ne zanima samo što i kako djelo izvesti da bi se bolje i ljudskije, tj. u boljim ekonomskim i kulturnim prilikama živjelo na ovoj Zemlji, nego ih još zanima i to kako sva ta djela, velika i mala, izvršiti tako da se oni sami i društvo u kojem djeluju dublje ukorijene u Krista. Nepodijeljenim interesom stoje za jednim i drugim. Red stvaranja spajaju s redom otkupljenja.

Koncil je s velikim entuzijazmom progovorio o laicima. Saborska je aula zračila vizionarskim optimizmom. Koncil je kao nikada dotad pokazao temeljno značenje laika u Crkvi u tom smislu, dao kršćanski lik čovjeka u svijetu, uzdigao kristovsku svijest kršćana u stvaranju povijesti, osvijetlio njihov ničim nenadomjestiv položaj u svjetovnim zbivanjima. Na to se treba navraćati, na to treba u prvome redu misliti kada se misli na laika kao člana Crkve.